

Лекція 6

Культура бароко

План

1. Ідейно-естетичні засади європейського бароко.
2. Італійська барокова школа
3. “Козацьке бароко”.
4. Особливості західноукраїнського бароко.

3. “Козацьке бароко”

- Саме козацькі часи в історії України називають добою Бароко, маючи на увазі не лише мистецький стиль, а значно ширше духовне поняття: світовідчуття.
- Українське Бароко виявилось співзвучним історичному часові, що переживав народ, і тому так повно виразило і його філософію, і психологію, й естетику. Більш того, національний варіант бароко в Україні прямо називають “козацьким”.

3. *“Козацьке бароко”*

- По-перше, саме козацтво того часу було носієм нового художнього смаку.
- По-друге, воно виступало в ролі основного і багатого замовника.
- По-третє, козацтво мало власне творче середовище.
- По-четверте, воно виступало творцем художніх цінностей. Серед них маємо: козацькі думи, пісні, поеми, козацький танок, портрет, ікони, козацькі собори.
- На відміну від західноєвропейського і російського, українське бароко – не аристократичний стиль. Якщо і є в ньому певні елітарні мотиви, то лише в літературі, всі інші види барокового мистецтва мають безпосередній зв'язок із народною творчістю і народною свідомістю.

Українське козацьке бароко

Українське бароко XVII ст. часто називають "козацьким", оскільки в культурі потужно виявилися козацький дух, козацький характер, козацькі смаки. Крім того, чимало шедеврів архітектури і живопису були створені на замовлення козацької старшини. Героями літературних і живописних творів ставали вже не ченці, а політичні і культурні діячі — гетьмани, козацькі вожді, братчики, герої походів, меценати. Козацькими в той час були жанри мистецтва.

Українське козацьке бароко

Періоди розвитку

Козацьке бароко

Східне українське бароко
Західне українське бароко

перший період
*раннє
бароко,*
1648 -1680-ті
роки

другий період
середнє або
*високе
бароко,*
1680 - початок
1740-х років

третій період
*пізнє
бароко,*
початок 1740 -
кінець 1770-х
років

«Мазепинське бароко»

- Гетьман Іван Мазепа як визначний державний діяч дбав не лише про економічну та військову могутність України, а й про її культуру, про піднесення освіти, науки, мистецтва, зміцнення авторитету церкви
- За кошти гетьмана зводили і ремонтували храми по всій країні, робив багато коштовних подарунків до різних храмів (понад 20 храмів споруджено його коштом).
- В українській культурі період його гетьманування названо – мазепинським бароко, за його значний внесок в розвиток архітектури і мистецтва
- У ХХІ ст. було відтворено зображення гетьмана за участю криміналістів. Дослідження показали у фільмі “Україна. Повернення своєї історії”

Українське козацьке бароко

Найбільше барокових споруд було збудовано за часів Івана Мазепи, що славився своєю прихильністю до української культури.

За доби Мазепи зведено велику кількість колегіумів, магістратів, військових канцелярій та житлових споруд у стилі бароко.

*Українське бароко XVII – XVIII ст.
Архітектура.*

Європейський стиль бароко в Україні розвивався досить своєрідно. На західних землях він майже не відрізнявся від європейського, адже ця частина України довго перебувала під владою Австрії, Угорщини та Польщі. Водночас у центральних і східних регіонах під впливом місцевих традицій цей стиль набув національних самобутніх рис і отримав назву *козацьке бароко*.

ЗАХІД

[Собор Святого Юра, Львів](#)

ЦЕНТР

Церква Святої Катерини, Чернівці

Нові оригінальні ідеї європейського бароко знайшли своє відображення в українському мистецтві. З'явився стиль бароко в Україні в XVII – XVIII ст.

За стильовими особливостями українське зодчество того періоду можна поділити на дві архітектурні школи:

західну

(Львівщина, Рівненщина, Тернопільщина, Івано-Франківщина);

східну

(Київщина, Чернігівщина, Полтавщина та Слобожанщина)

Західна школа була орієнтована на застосування художніх прийомів західноєвропейського мистецтва.

Для західної архітектури того часу характерними елементами є стіни, багато прикрашені різьбленими карнизами, пілястрами, вишуканою ліпниною і скульптурними постатями. Головний вхід зазвичай прикрашався фронтоном і колонами з боків.

Барокова архітектура західноєвропейського зразка

Західна школа

була орієнтована на застосування художніх прийомів західноєвропейського мистецтва. Для західної архітектури того часу характерними елементами є стіни, багато прикрашені різьбленими карнизами, пілястрами, вишуканою ліпниною і скульптурними постатями. З боків головний вхід зазвичай прикрашали фронтом і колонами.

***Львівський єзуїтський костел
Петра і Павла***

Одним з перших будівель стилю бароко, був єзуїтський костел Петра і Павла у Львові, побудований в 1610-1630рр. Італійським зодчим Джакомо Бріано

*Домініканський костел у Львові, 1749 р.
найяскравіший зразок пізнього бароко у Львові, арх. Ян де Вігте*

Домініканський собор у Львові

Барочна архітектура Львова досягла свого апогею в будівлі Домініканського костьолу за проектом архітекторів Яна де Вітте (1709—1785) і Мартина Урбаніка (невід. —1764).

Костьол зведено в стилі пізнього бароко за західноєвропейським зразком (з 1749 по 1764 рр.).

Будівлю вінчає величезний купол на високому барабані, що відіграє значну роль у силуеті міста.

Домініканський собор у Львові

План костюлю еліптичної форми з капелами по боках (зображає витягнутий хрест з овальною центральною частиною і двома дзвіницями по боках). Масивні здвоєні колони підтримують галереї і ложі, прикрашені дерев'яними статуями роботи львівських скульпторів другої половини XVIII ст. Біля будівлі — пластичний західний фасад з портиком і фронтоном.

Інтер'єр Домініканського костельу надзвичайно урочистий, з численними скульптурами.

Інтер'єр Домініканського костьолу

Собор Святого Юра у Львові
1744 р.-1762р.р.

є греко-католицьким собором. Його по праву вважають перлиною українського бароко. Архітектор Бернард Меретин. Головний фасад будівлі прикрашений дивовижними скульптурами знаменитого скульптора Йоганна Пінзеля. В інтер'єрі розміщені скульптурні твори М. Філевича і С.Фесінгера.

*Собор Святого Юра у
Львові*

Собор святого Юра, Львів

Скульптурна група
"Юрій-Змієборець"

Ратуша в Бучачі, Тернопільська обл.

За проєктом архітектора Бернарда
Меретина (невід. —1759)

Шедеври зодчества Галичини пов'язані з католицькою культурою, відмінною від козацького бароко, поширеного на Придніпров'ї та Лівобережжі. На західноукраїнських землях в оздобленні фасадів та інтер'єрів широко використовували скульптуру.

*Собор Успіння Пресвятої
Богородиці
в Почаєві (1771-1783 рр.
Тернопільська область).
Збудований за проектом
архітектора Г. Гофмана
Собор був побудований у
стилі пізнього бароко та
рококо. Він піднімається
над землею на 56 метрів.*

Успенський собор Почаївської лаври

У 1771р., за проектом архітектора Готфріда Гофмана, починається будівництво величного собору на честь Успіння Пресвятої Богородиці в стилі пізнього бароко з католицькими елементами. Дві вежі під кутом до головної осі прикрашають фасад споруди. Собор розташований у центрі монастирського комплексу.

*До барокових пам'яток західноукраїнської
архітектурної школи належить Успенський собор
Почаївської лаври.*

Але собор дещо
відрізняється від
попередніх зразків.
Головний фасад храму
виконаний у традиціях
католицького зодчества, а
загальна композиція дуже
подібна до архітектурних
пам'яток
"козацького бароко".

Найбільший православний храмовий комплекс і монастир на Західній Україні і другий на Україні після Києво-Печерської лаври. Згідно з переказами, монастир заснували ченці Києво-Печерської лаври, які втекли від навали татар в 1240 р.. Місце свого усамітнення назвали в пам'ять про річку Почайну - притоку Дніпра, на березі якої колись стояв їх монастир.

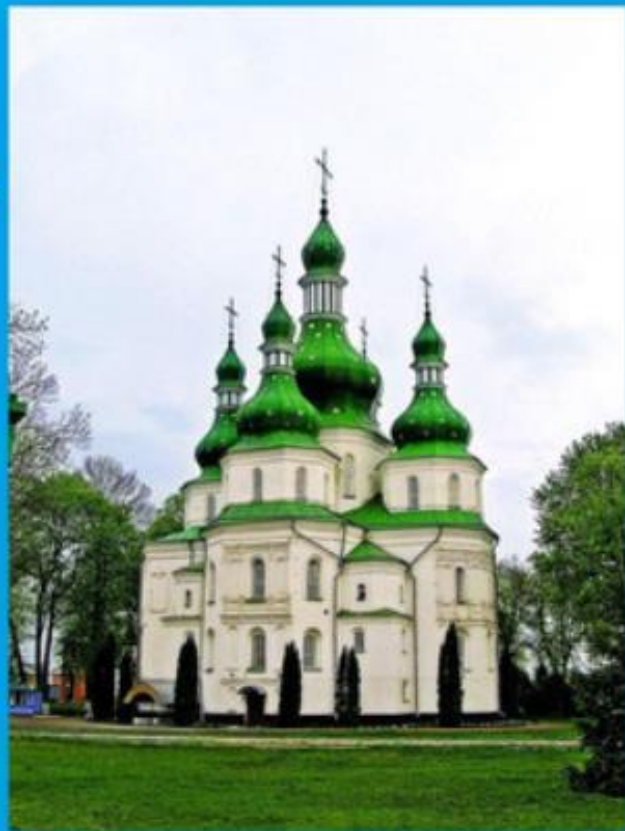

**У кам'яних спорудах
Правобережжя переважало
“загальноєвропейське” бароко.
Однак і тут найвидатніші
пам'ятки не позбавлені
національної своєрідності, як,
наприклад,
собор Святого Юра у Львові,
Успенський собор
Почаївської Лаври (Тернопільська
область).**

Східна школа

Стиль бароко у центральних і східних регіонах під впливом місцевих традицій набув національних самобутніх рис і називався «козацьке бароко». Його характерними ознаками є фарбування стін і дахів у білий, блакитний або зелений кольори, золочення куполів, декорування ліпниною, переважно рослинного характеру.

*Троїцька церква
Густинського
монастиря 1600 р.*

Східна школа

**Дзвіниця Чернігівського
колегіуму**

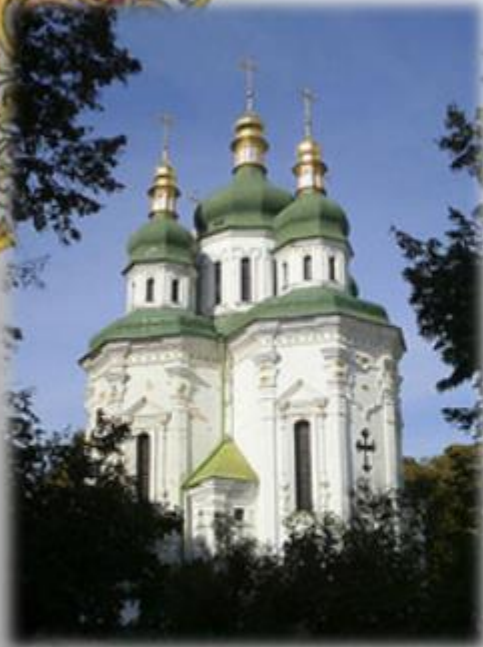

**Собор Різдва Богородиці
у м. Козелець, Чернігівська обл.**

**Троїцький собор у
Новомосковську,
Дніпропетровська обл.**

КОЗАЦЬКЕ БАРОКО

Георгіївська церква
Видубицького монастиря,
Київ

Покровський собор, Харків

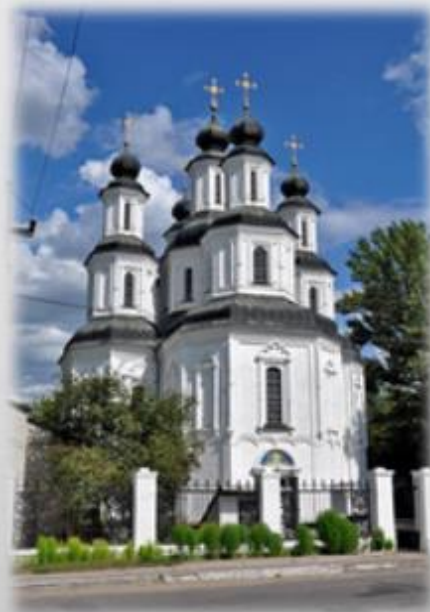

Хрестовоздвиженський
собор,
Полтава

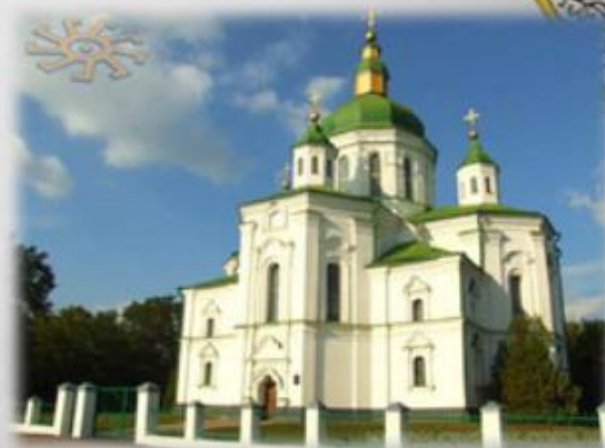
КОЗАЦЬКЕ БАРОКО

Троїцька церква
Густинського
монастиря, Густиня

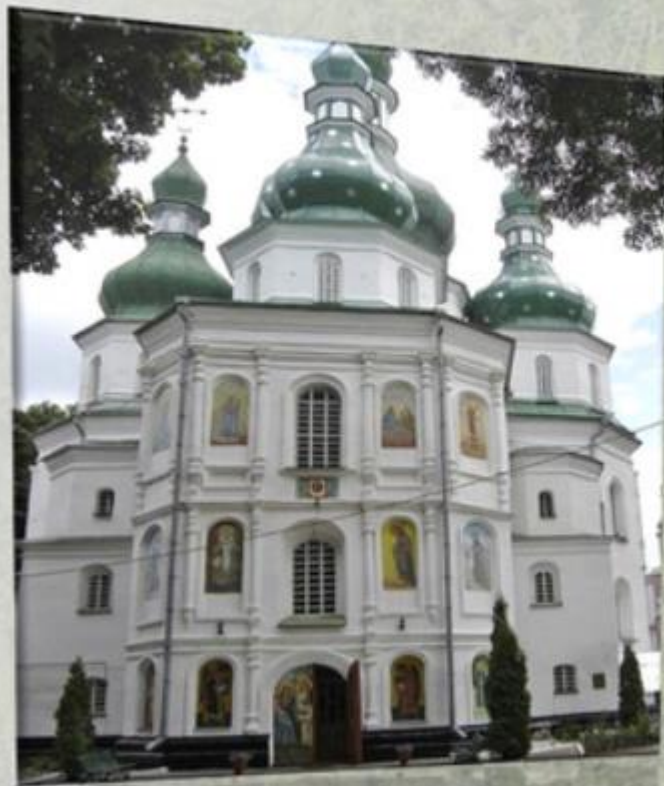

Спасо-Преображенський
собор, Ізюм

Спасо-Преображенська
церква,
Великі Сорочинці

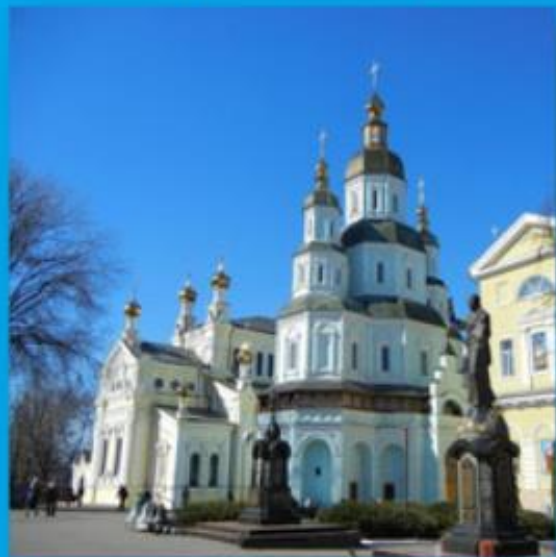
Українське козацьке бароко

Цікавим з огляду на тривалість забудови і доповнень є Густинський монастир біля м. Прилуки Чернігівської області. Засновано його ще у 1600-му році, але Троїцька соборна церква, що є прикладом українського бароко, зводилася вже у 1672—1676 рр.

*Покровський собор,
Харків, 1689 р.*

*Георгіївський собор
Видаubiцького
монастиря в Києві
(1696–1701 р.р.)*

*Хрестово-
здвиженський собор,
Полтава 17 ст.*

*Миколаївська церква
у Ніжині
(1668-1669)*

*Спасо-Преображенський
собор,
Ізюм 1682-1684 р.р.*

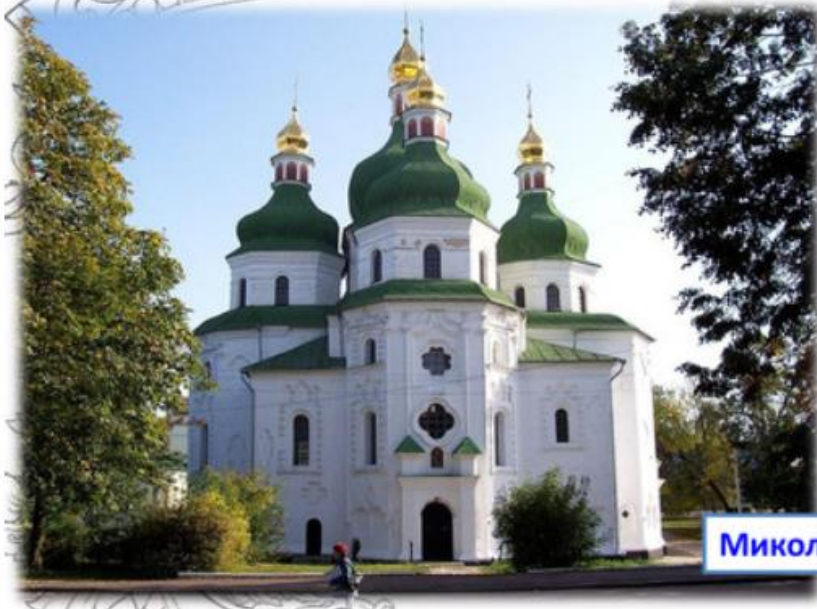

*Церква Святої
Катерини
м. Чернігів
1715 р.*

Найбільш виразно національні риси української архітектури проявилися в кам'яних храмах — трикамерних і п'ятикамерних, а в ускладненому типі — дев'ятикамерних дерев'яних церквах. Найпоширенішим у другій половині XVII — початку XVIII ст. був п'ятикамерний тип храму, який утворював на плані хрест, часто з додатковими осередками по кутах.

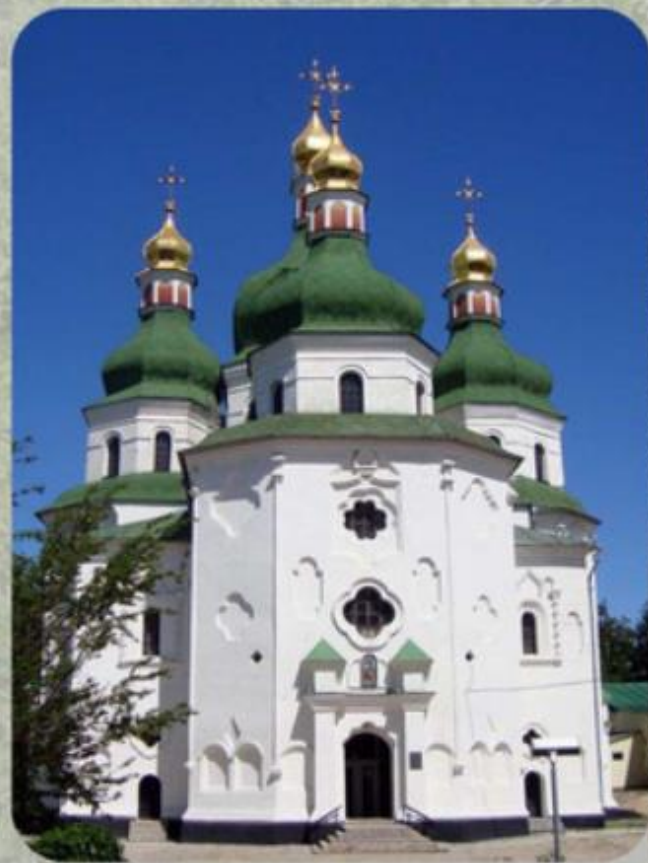
Будівлі з хрестоподібним планом, з центричною об'ємною динамічною композицією, що переважно завершувалися п'ятьма або дев'ятьма верхами, як правило, ставили на добре видимих з усіх боків місцях. **Найстаршим храмом цього типу є Миколаївський собор у Ніжині.**

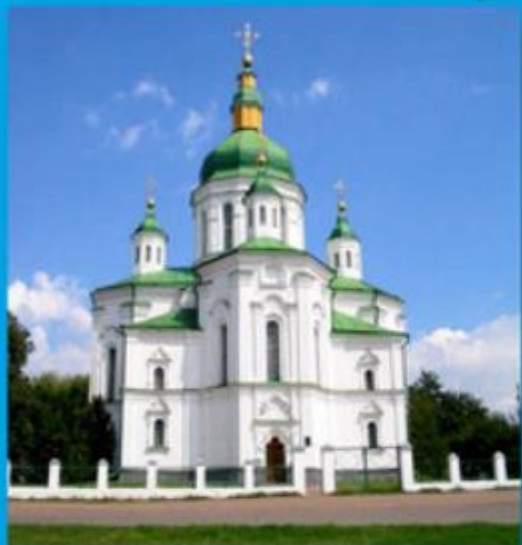

Миколаївський собор у м. Ніжині

Українське козацьке бароко

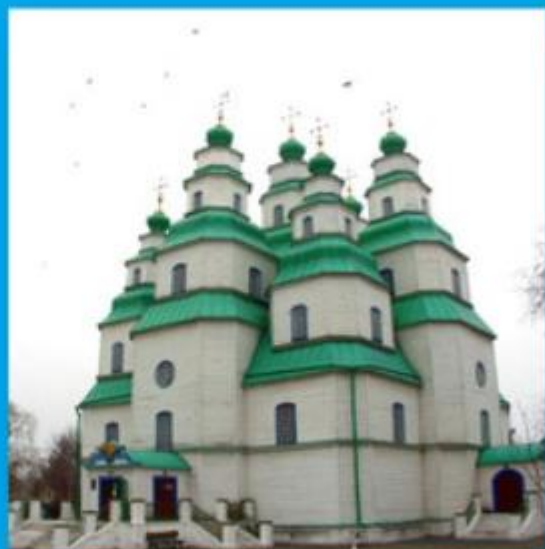
Одними із перших зразків барокових забудов можна вважати дерев'яні храми, що обростали в 17 столітті новими і новими добудовами, оздоблювалися і доповнювалися елементами, які свідчать про пізнання українцями новинок у світовому будівництві. Серед перших барокових храмів – Миколаївська соборна церква у м. Ніжин (1658), що й досі приворожує жителів міста і його гостей.

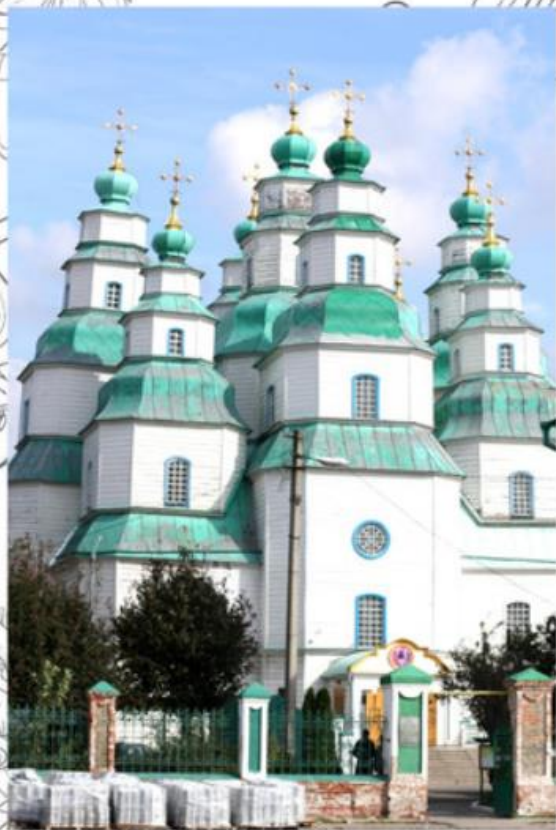
*Спасо-Преображенська
церква,
Великі Сорочинці
1728-1734 рр.*

*Троїцький собор у Новомосковську
(1773–1779 рр.)*

*Козацька громада
зібрала гроші для
цього. Будівничим
став майстер з
Харківщині Яким
Погрібняк, який у
1773-1778 рр.
спорудив
прекрасну пам'ятку
козацького бароко.*

Троїцький собор у Новомосковську

Лебединою піснею Запоріжжя по праву можна вважати Троїцький собор у Новомосковську. Його будівництво почалося за два роки до скасування Січі - у 1773 р., коли стара дерев'яна церква зогнила. Козацька громада збрала гроші для цього, причому великі пожертвування зробили майбутні засновники Чорноморського Кубанського війська - знамениті Антін Головатий та Захар Чепіга. Будівничим став майстер з Водолага на Харківщині **Яким Погрібняк**, який у 1773-1778 рр. спорудив дев'ятибанне чудо, прекрасну пам'ятку козацького бароко.

Спасо-Преображенська церква

Спасо-Преображенська церква (с. Великі Сорочинці на Полтавщині) — один із найкращих зразків церковної архітектури Лівобережної України стилю українського бароко початку XVIII ст. Розпочато будівництво церкви в 1728 році. Головний архітектор храму - **Степан Ковнір**. Зовні церква велична, прикрашена по фасаду “рушниковим візерунком”. Тут похований Данило Апостол. У 1809 році в цій церкві хрестили М. В. Гоголя.

Спасо-Преображенська відома своїм унікальним п'ятиярусним іконостасом (висота 22 м, ширина 17 м). Він складається з трьох частин: центральної і бічних, кожна з яких має свої царські врата. Іконостас виконаний різьбленням із липового дерева зі стилізованим рослинним орнаментом — грона винограду, груші, яблука, маківки, дубове, виноградне та акантове листя. Первісно на іконостасі розміщувалося 130 ікон, написаних на липових дошках різними живописцями. Не всі ікони збереглися до нашого часу. Загальною рисою всіх майстрів є поява нових прийомів письма: лінійної перспективи та світлотіні. У центральній частині розміщено 14 гербів гетьмана Данила Апостола.

Церква Св. Катерини в Чернігові

Прикладом «козацького» бароко є **Катерининська церква в Чернігові**. Її ласкаво називають «Катеринка». Поява цієї церкви пов'язана з героїзмом козаків Чернігівського полку під час штурму турецької фортеці Азов у 1696 р., під командуванням полковника Якова Лизогуба. Кінець будівництва церкви припадає на 1715р. Особливість Катерининської церкви — її всефасадність. Чотири вежі примикають до однієї центральної. Церква хрестоподібна, п'ятикупольна.

Вхідні портали щедро декоровані

**Стиль Києва
XVII-XVIII
століть**

**Кирилівська
церква**

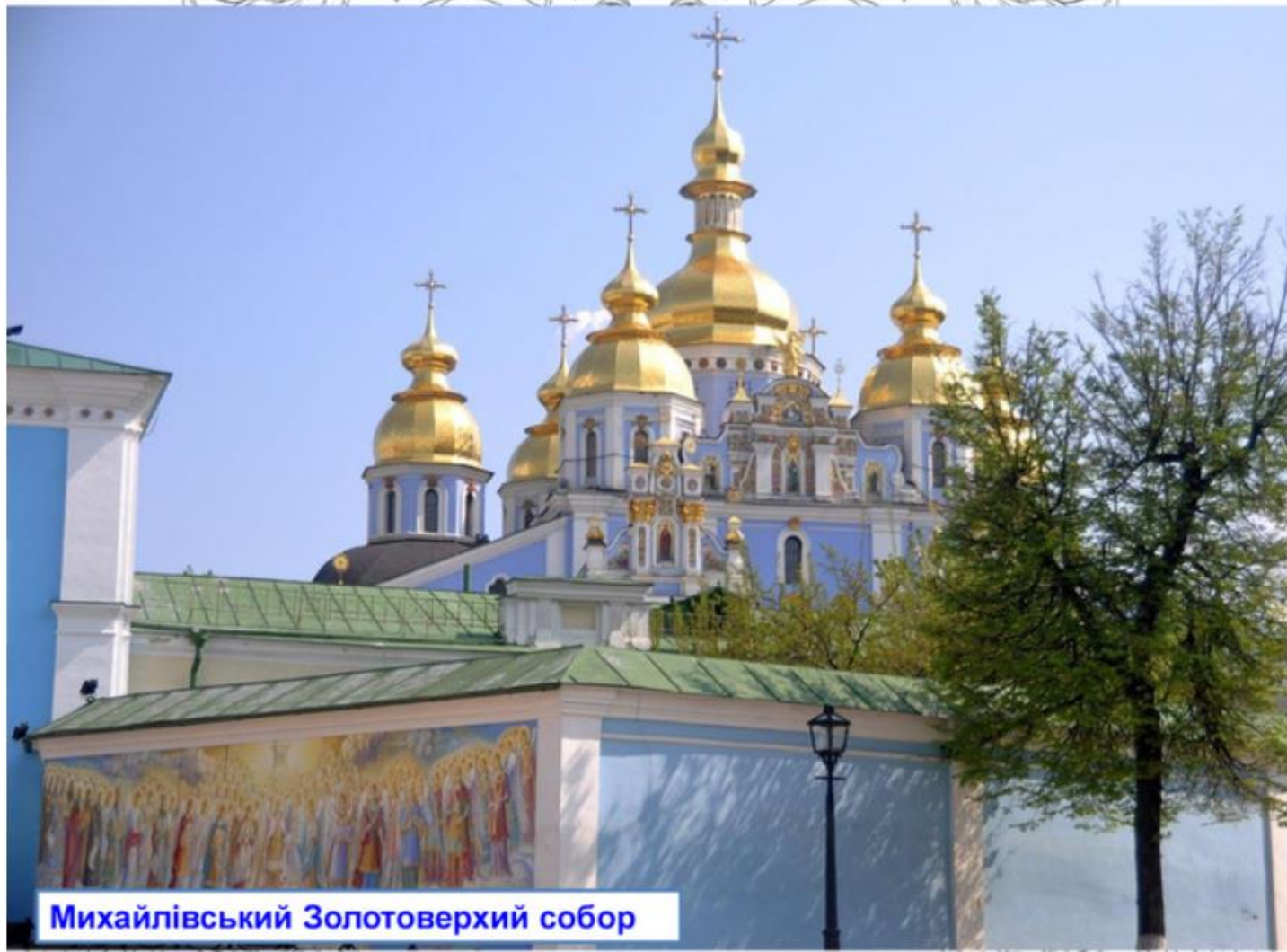

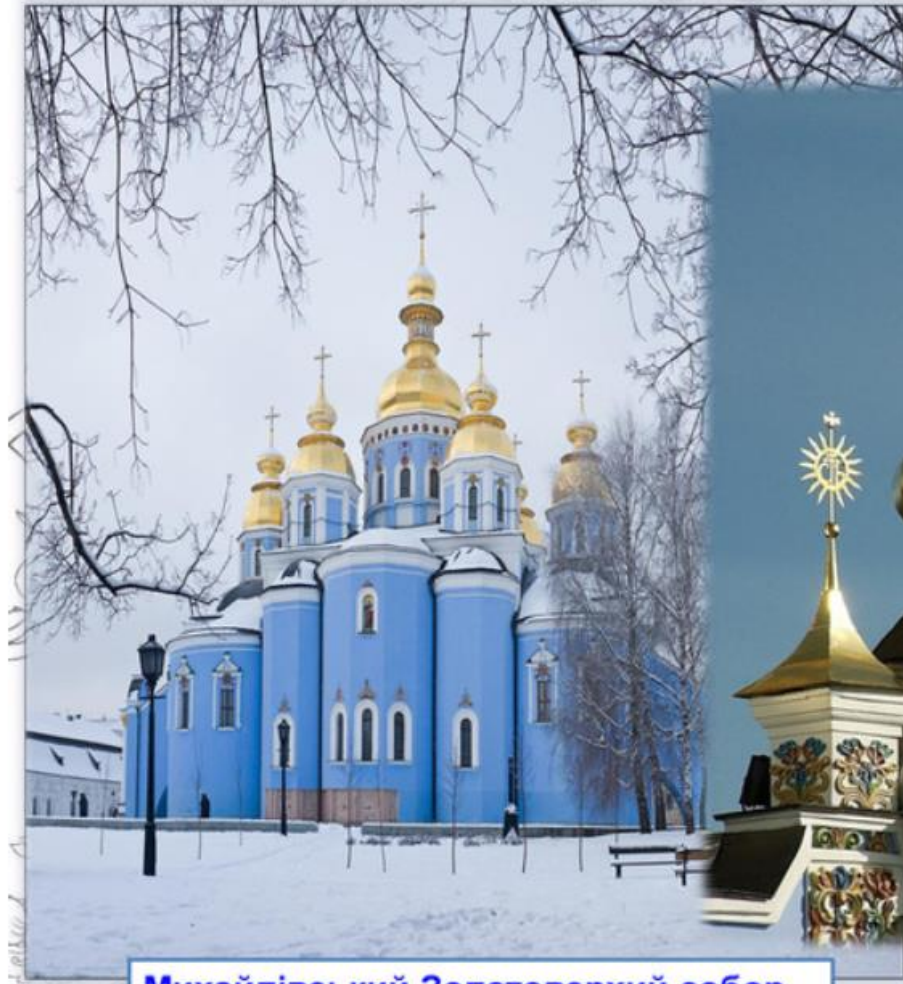
Михайлівський Золотоверхий монастир споруджений у 1108–1113 рр. онуком Ярослава Мудрого київським князем Святополком Ізяславичем на місті Михайлівського Золотоверхого собору. Один з найдавніших монастирів у Києві. Зруйнований у 1930 р. і заново побудований у середині 1990 р. соборний храм на честь Архангела Михаїла в стилі українського бароко. Передбачається, що Михайлівський собор був першим храмом з позолоченим верхом, звідки й пішла ця своєрідна традиція.

Михайлівський Золотоверхий собор

Михайлівський Золотоверхий собор

Михайлівський Золотоверхий собор

Українське козацьке бароко

Михайлівський собор збудовано з каміння і цегли-плінфи на вапняно-цем'янковому розчині технікою “мішаної кладки” з використанням голосників у пазухах склепінь. Стіни собору прикрашали мозаїки та фрески.

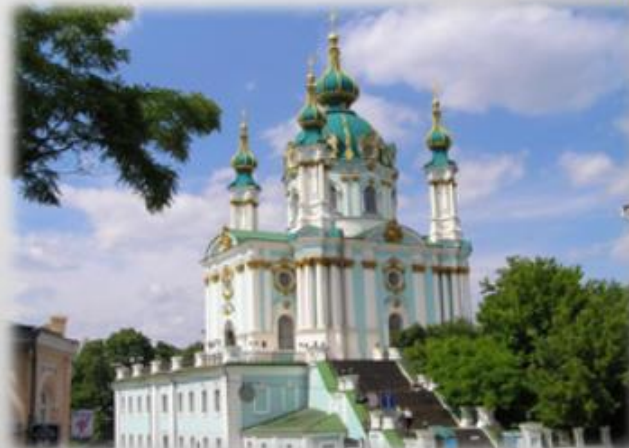
АРХІТЕКТУРА

Бартоломео Растреллі

Маріїнський палац, Київ

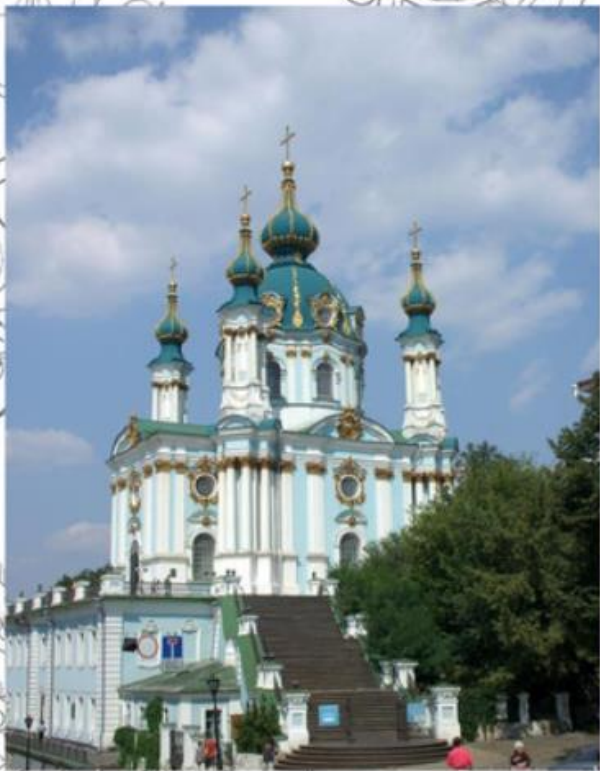

Андріївська церква, Київ

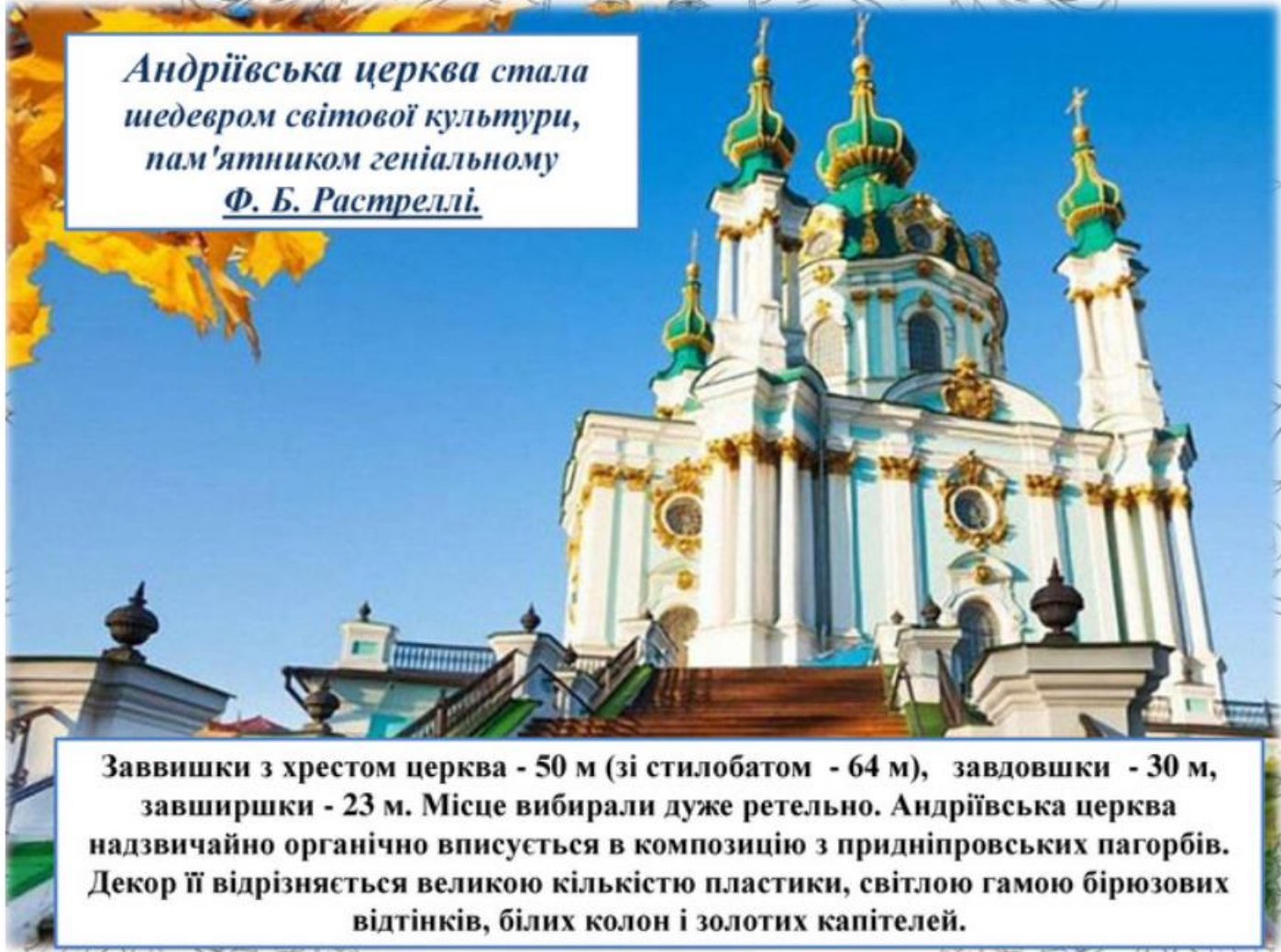

Найяскравіше різниця між двома гілками одного стилю бароко виявилася в архітектурі та скульптурі, а найменше – у живописі та графіці. Проте і у Центральній Україні трапляються зразки західноєвропейської архітектури.

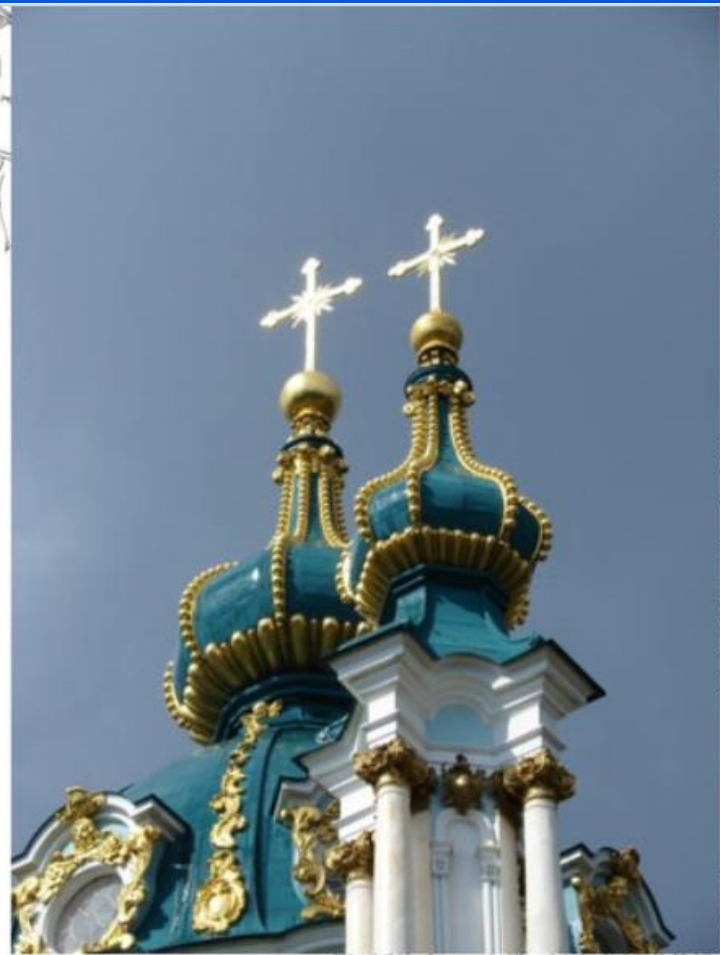
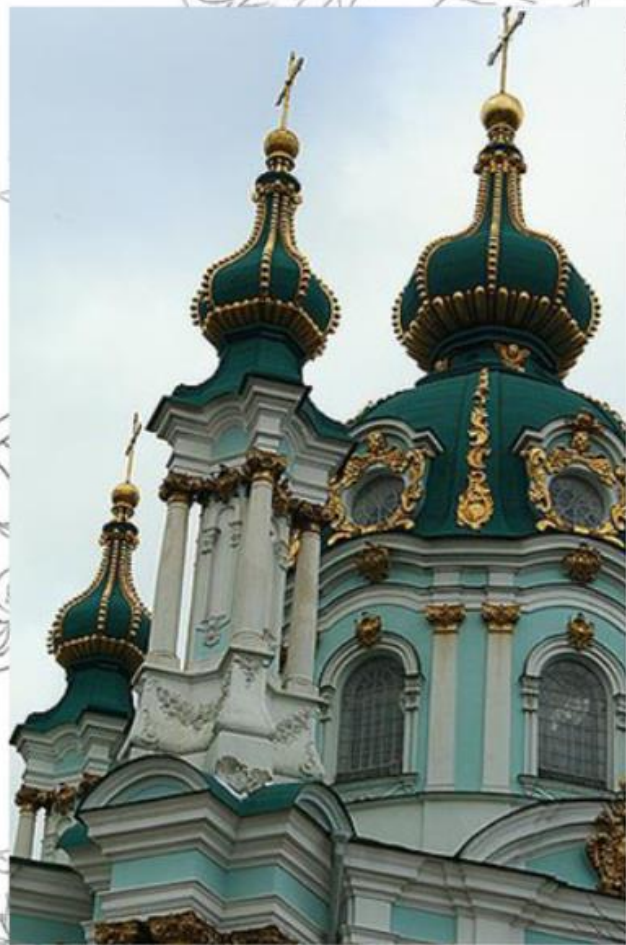
**Андріївська церква
(1744-1767).
Перлина бароко.
Архітектор Б.Растреллі**

Андріївська церква стала шедевром світової культури, пам'ятником геніальному Ф. Б. Растреллі.

Заввишки з хрестом церква - 50 м (зі стилобатом - 64 м), завдовжки - 30 м, завширшки - 23 м. Місце вибирали дуже ретельно. Андріївська церква надзвичайно органічно вписується в композицію з придніпровських пагорбів. Декор її відрізняється великою кількістю пластики, світлою гамою бірюзових відтінків, білих колон і золотих капітелей.

Андріївська церква (1744-1767).

*Маріїнський палац, 1750—1755 рр.
побудований у 1750-1755 рр. за проектом Б. Растреллі.*

Маріїнський палац зведено в 1750-1755 рр. Будівництвом керував зодчий І. Мічурін, проєкт палацу розробив архітектор Ф.Б.Растреллі. Головний фасад «дивиться» на Маріїнський парк. Палацовий комплекс має чітку симетричну композицію. Архітектура палацу виконана в стилі бароко: чітке планування, виразні об'єми, багата пластика фасадів, округлені форми вікон. І колір - типовий для бароко: бірюзовий для стін, світло-жовтий для карнизів, білий для ліплення і балюстрад. Усе це надає споруді парадності й урочистості.

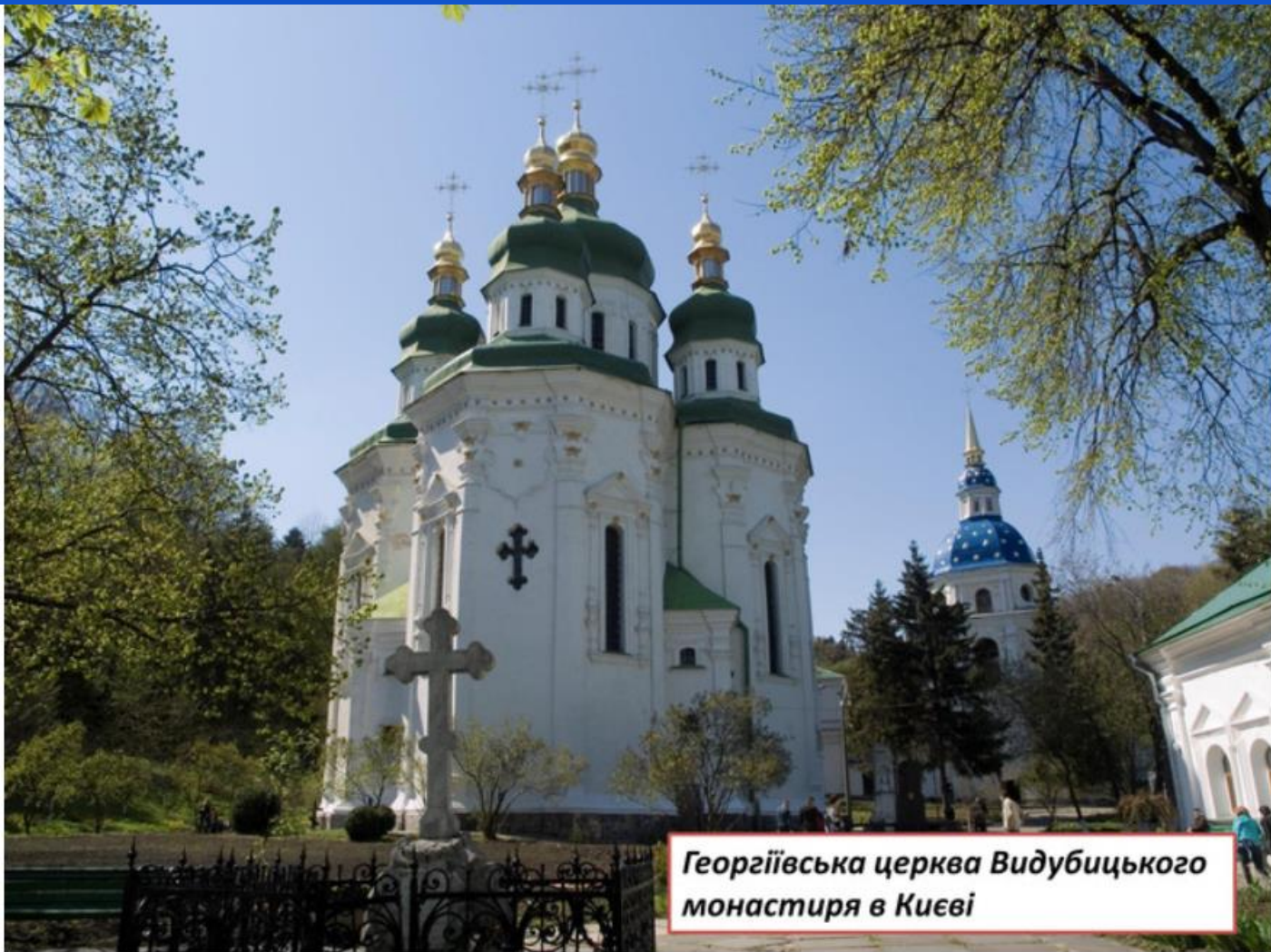
Маріїнський палац (1750-1755 р.р.)

Зараз це Резиденція Президента України. У цій будівлі проводять дипломатичні прийоми, нагородження, вручення премій...

Художнє оформлення

**Георгіївська церква Видубицького
монастиря в Києві**

Ансамбль Києво-Печерської лаври м. Київ

Українська барокова архітектура розвивалася не тільки завдяки новому будівництву, а й через надання храмам княжої доби рис нового художнього напрямку.

Києво-Печерська лавра м.Київ- один з перших, по часу заснування, монастирів Київської Русі. Одна з найважливіших православних святинь. Заснований у 1051р. при Ярославі Мудрому монахом Антонієм, родом з Любеча, і його учнем Феодосієм. Князь Святослав II Ярославич подарував монастирю плато над печерами, де пізніше вирости прекрасні кам'яні храми. У фондах Лаври зберігаються 62 тис. одиниць рідкісних творів мистецтва. Занесений в список 360 світових архітектурних шедеврів.

На високих пагорбах правого берега Дніпра велично підноситься увінчана золотими куполами **Києво-Печерська лавра** - уділ Пресвятої Богородиці, колиска чернецтва на Русі і твердиня православної віри.

Києво-Печерська лавра - один із перших монастирів Київської Русі. Одна з найважливіших православних святинь. Заснована в 1051 р. при Ярославі Мудрому монахом Антонієм, родом з Любеча, і його учнем Феодосієм. Князь Святослав II Ярославич подарував монастирю плато над печерами, де пізніше вирости прекрасні кам'яні храми. З монастирем пов'язані імена літописця Нестора (автора «Повісті минулих літ»), іконописця Аліпія. З 1688 року монастир отримав статус лаври.

У фондах Лаври зберігаються 62 тис. одиниць рідкісних творів мистецтва. Занесена до списку 360 світових архітектурних шедеврів.

*У 1718 році після пожежі Лавра набуває сучасного вигляду –
ніжний стиль українського бароко.*

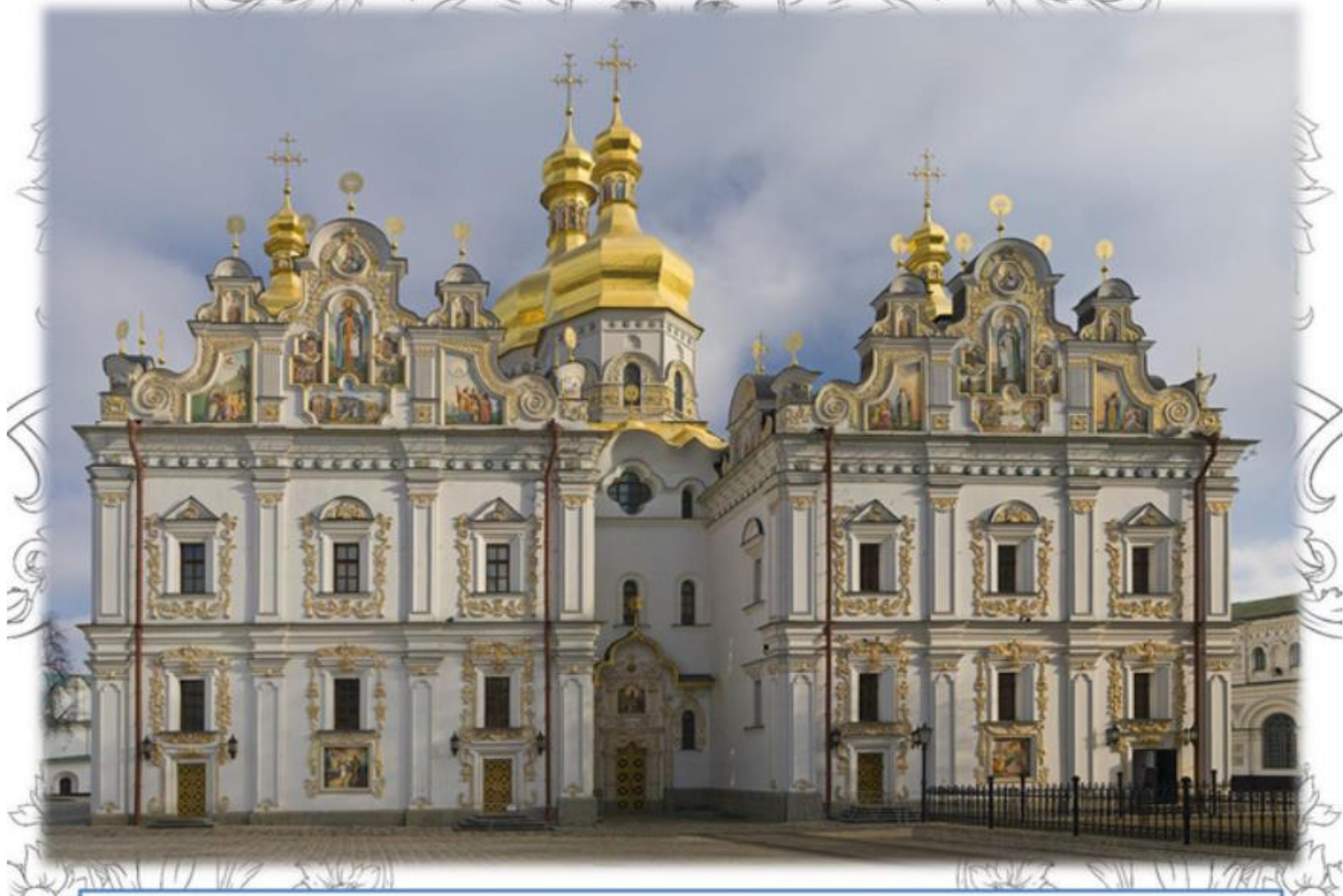
У 1731-1745 рр. на північний захід від Великої церкви була зведена

Велика лаврська дзвіниця,

за проєктом архітектора
Готфріда Йоганна Шеделя,
заввишки разом з хрестом
96, 5 м.

У ній розміщені
13 дзвонів загальною вагою
6000 пудів. Серед них
Успенський дзвін вагою
1000 пудів, який був
відлитий у 1732 р.
майстром
І. Моториним.

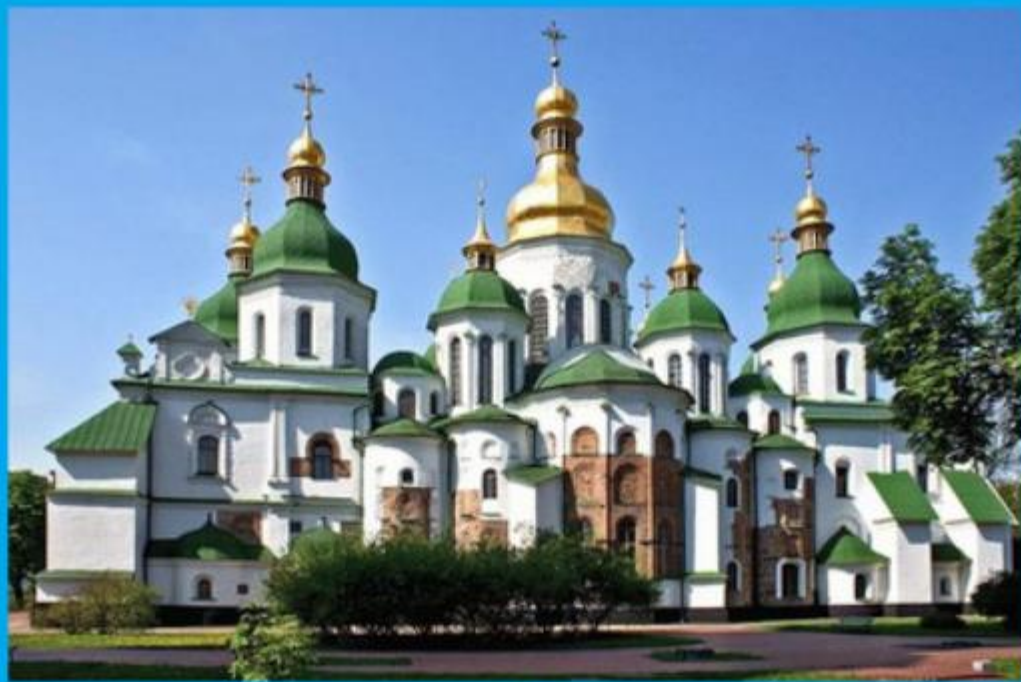
Успенський собор Києво-Печерської лаври

**Церква Всіх Святих
(1696-1698 рр.).
Києво-Печерська
лавра.**

*Софійський собор у Києві XI-XVIII ст.,
перебудований І.Мазепою. Було додано шість нових барокових бань.*

Брама Заборовського — пам'ятка архітектури національного значення XVIII ст. - парадний в'їзд до резиденції київських митрополитів на території Софійського собору в Києві. Один із найяскравіших зразків українського бароко. Споруджено в 1746 р. архітектором Й. Шеделем. Замовник - митрополит Київський Рафаїл (Михайло Заборовський), ім'ям якого і названий пам'ятку. Від первісної брами зберігся тільки західний фасад, прикрашений двома парами колон з коринфськими капітелями і завершений високим фігурним фронтоном з насиченим рослинним орнаментом, що імітує листя аканта і винограду, і гербом митрополита Рафаїла.

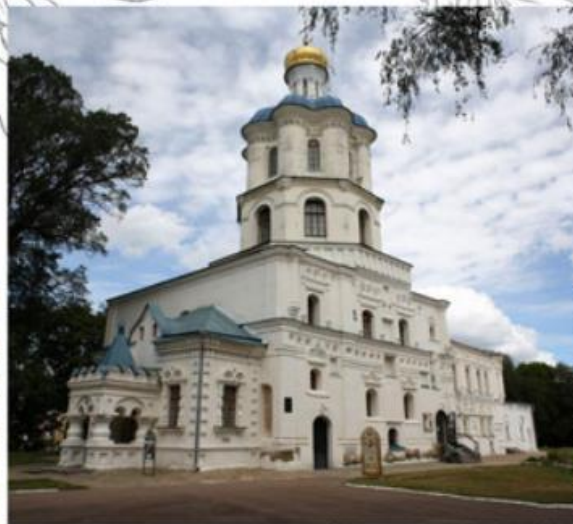
Будинок Я. Лизогуба

Чудовими пам'ятками житлової української архітектури кінця XVII ст., що чудово зберегли свої первісні форми, є *будинок героя взяття Азова в 1696 р. полковника Якова Лизогуба в Чернігові та Чернігівський колегіум.*

Великий одноповерховий будинок Я. Лизогуба має форму прямокутника з довжиною сторін 21 і 16 метрів. Він перекритий високим двосхилим дахом і трикутними фронтонами на торцевих фасадах. Фронтони прикрашають плоскі фігурні ніші, найвищого звучання досягає пластика рельєфного декору над вікнами з оригінальним оздобленням цоколя своєрідним орнаментом. Зараз в будинку міститься художній відділ історичного музею, де можна ознайомитися з унікальними художніми творами XVII—XIX ст. Цей будинок є однією з найбільш яскравих сторінок історії української архітектури.

Чернігівський колегіум

Унікальною пам'яткою архітектури бароко є Чернігівський колегіум, зведений у 1700—1702 рр. Великий двоповерховий будинок колегіуму стоїть поруч з головними будівлями Чернігівського кремля і є частиною ансамблю. У західній частині будівлі розміщена висока вежа, незвичайна за формою: на верхньому ярусі її оточують циліндричні виступи. Південний фасад будинку пишно декорований складними фігурними прикрасами.

У XVII ст. центром культури України знову стає Київ. Під керівництвом митрополита Петра Могили у стилі бароко було відновлено Софійський собор, споруди Києво-Печерської лаври. Чимало нових соборів, церков, монастирів, а також світських споруд звели в Центральній Україні та на Лівобережжі.

Фундатори українського бароко:
Б. Хмельницький, П. Могила, І. Мазепа.

Петро Могила присвятив значну частину свого життя розвитку православного шкільництва та освіти в Україні

Архітектори стилю бароко

У золотий літопис української культури увійшли архітектори **Степан Ковнір** (1695—1786) — творець дзвіниць Києво-Печерської лаври та Кловського палацу в Києві;

Іван Григорович-Барський (1713—1791) — автор церкви та дзвіниці Кирилівського монастиря, Покровської церкви в Києві, собору Різдва Богородиці в Козельці.

Значний внесок в архітектуру України німця **Йоганна Шеделя** (1680—1752), який створив дзвіницю Софійського собору, браму Заборовського; італійця **Бартоломео Растреллі** (1700—1771), за проектами якого збудовано Андріївську церкву та Маріїнський палац у Києві (нині — резиденція Президента України).

ВІДОМІ ЗОДЧІ

Іван
Григорович-Барський

Фонтан Самсон, Київ

Церква Василя Великого,
Кирилівський монастир

Архітектори України стилю бароко

Кращі риси українського бароко розвинув **Іван Григорович-Барський (1713-1785)**. Першою роботою зодчого стало спорудження міського водопроводу в Києві. Його центральною спорудою був павільйон фонтан «Феліціан» на площі перед будівлею магістрату (нині «Самсон» на Контрактовій площі).

За проектами Григоровича-Барського в Києві побудована Надбрамна церква із дзвіницею в Кирилівському монастирі, Покровська церква, церква Миколи Набережного на Подолі, бурса Києво-Могилянської академії, дзвіниця Успенського собору.

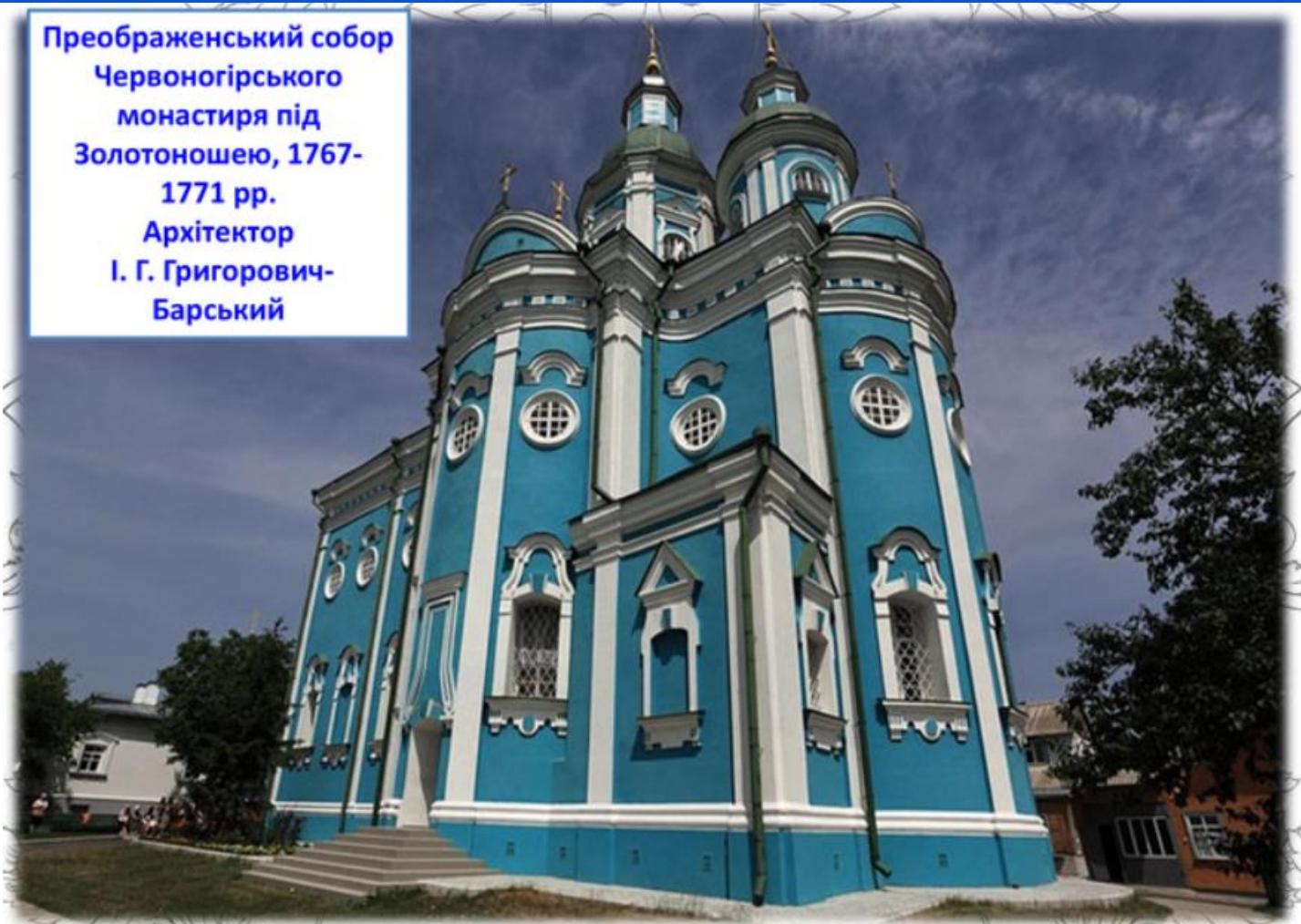

У творчості майстра простежуються перші паростки класицизму.

**Храм Успіння Пресвятої Богородиці (Пирогощі).
Архітектор І. Григорович-Барський**

**Преображенський собор
Червоногірського
монастиря під
Золотоношею, 1767-
1771 рр.
Архітектор
І. Г. Григорович-
Барський**

ВІДОМІ ЗОДЧІ

Йоган Готфрід Шедель

Дзвіниця Софійського
собору, Київ

Брама Заборовського,
Софійський собор, Київ

ВІДОМІ ЗОДЧІ

Степан Ковнір

Ковнірівський корпус
Лаври

Дзвіниця Лаври

Замолоду, з 1720 року, він працював як "підданий" (тобто кріпак) Києво-Печерської Лаври на будівництві її численних будинків. Майже півстоліття працював Ковнір над будівництвом споруд монастиря.

Риси українського бароко

- Українському бароко притаманний демократизм, орієнтація на всі верстви населення. Це відрізняє його від європейського бароко, зорієнтованого на придворних аристократів
- Для українського бароко властивий сильний вплив народних мотивів і візантійської архітектури. А також деяка м'якість у порівнянні з парадністю західноєвропейських варіацій.
- Куполам храмів надавали грушоподібної або бутонообразної форми.
- На монументальні хрестовокупольні споруди накладали дрібний бароковий декор.
- В Україні стиль бароко утверджував ідеали світла як основи світогляду. Звідси — домінування золотих відтінків у храмовій архітектурі і живописі (куполи, ікони).

металеве
мереживо

велика кількість
архітектурних
прикрас

«Легкість» будови

КОЗАЦЬКЕ
БАРОКО

велика кількість
скульптури на
фасадах і
інтер'єрах.

куполи набувають
складної форми

екстер'єрний
розпис

СКУЛЬПТУРА

Іоан Георгій Пінзель

Самсон, що
роздирає пащу
лева

Жертвоприношення Авраама

Святий Іоанн

**Герб гетьмана І. Мазепи в
Чернігівському колегіумі**

Особливого розквіту в епоху бароко досягла різьба храмових іконостасів. Український барокові іконостаси відрізняються пишним декоруванням, різноманіттям в оформленні карнизів і обрамлень ікон, застосуванням ажурного різьблення, основу якого складають рослинні мотиви: квіти, соняшники, грона винограду. Вирізані з дерева іконостаси майстри золотили.

Широкого поширення набуває в Україні геральдика, тому елементом пластичного декору архітектурних споруд стають рельєфні зображення гербів козацької старшини і гетьманів.

**Іконостас Спасо-
Преображенської
церкви у Великих
Сорочинцях**

Надзвичайної пишності та ошатності досягли церковні іконостаси:

Оздоблення Троїцької Надбрамної церкви Києво-Печерської Лаври

Особливо славні барокові іконостаси з XVII ст. збереглися в Західній Україні. в церквах.

Іконостас
Рогатинської церкви

Найпишніший іконостас - у церкві
с. Богородчани.

Образи богородчанського іконостасу —
малювання майстра Іова Кондзелевича

Іконостас церкви
св. Параскеви у Львові

Виконані в бароковому стилі іконостаси XVII - XVIII століть своєю величністю й монументальністю ставали центральною окрасою Єлецького собору ві Чернігові,

Троїцького собору Чернігові,

Преображенської церкви у Великих Сорочинцях.

ЖИВОПИС

Іван Руткович

Архангел Михаїл
з церкви Святої Трійці, Жовква

Архангел Гавриїл,
Національний музей, Львів

В'їзд у Єрусалим,
Національний музей, Львів

ЖИВОПИС

Йов Кондзелевич

Юрій Зміборець

Спас Вседержитель,
Музей волинської ікони, Луцьк (дороговказниця)

Богородиця Одигитрія

Ікона «Покрова Богородиці» з портретом
Богдана Хмельницького

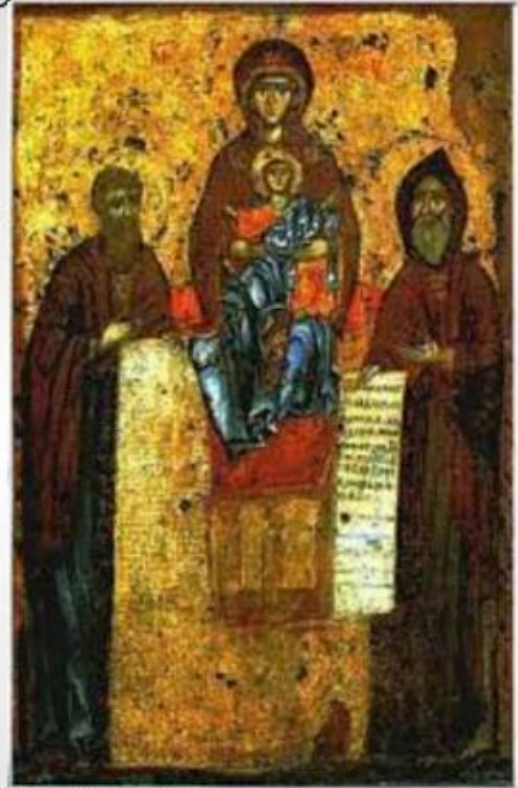
Синтез мистецтв,
притаманний стилю
бароко, знайшов
в українському
мистецтві яскраве
відображення.

Насичені за
колеритом барочні

ікони, разом з соковитим позолоченим
різьбленням іконостасів, складали органічний та
цілісний ансамбль, що полонив величністю та
декоративністю загального звучання.

З пам'яток київського живопису цієї епохи збереглася ікона "Богоматері Печерської (Свенської)", створена близько 1288 р. Прототипом для неї було зображення "Богоматері Кіпрської" на троні. Однак фігури ангелів іконописець замінив постатями Антонія і Феодосія - засновниками Києво-Печерської лаври, образи яких приваблюють щирістю й безпосередністю.

ПАРСУНА

спотворене лат. *persona* — «особа»

Переяславський полковник
Семен Сулима

Його дружина,
Параскева Сулима

Київський митрополит
Петро Могила

Невідомий художник.
Портрет лубенського
полковника Г.Гамалії

У добу бароко також набув широкого розповсюдження портрет.

Світський портрет на українських землях виник у кінці XVI ст. в трьох композиційних варіантах – погрудному, поясному та на повний зріст.

Найвиразніше риси втілені у портреті шляхти, так званому “сарматському портреті”.

Характерною особливістю бароко є проникнення світського світогляду в усі сфери художньої діяльності. Вишуканий стиль бароко якнайкраще виражав духовні інтереси української козацької старшини і вищого духовенства, їх прагнення до аристократичності. Значною мірою через їх портрети ми маємо уявлення про Україну тих часів.

КНИЖКОВА ГРАФІКА

Олександр Тарасевич
Гравюра по металу, «Rosarium»
(календарний цикл)

Леонтій Тарасевич
«Нестор-літописець»,
Києво-Печерський Патерик

КНИЖКОВА ГРАФІКА

Іван Щирський,
«Тріумфальне знамено»

Живопис

- Загалом у XV - першій половині XVI ст. в українському живописі помітне прагнення більш життєво й правдиво зобразити людей, наділити їх образи виразністю. У мистецькій творчості цього часу український народ досяг великих успіхів, її розвиток відбувається під знаком все глибшого проникнення ідеалів свого часу, що зумовило чарівність і неминущу вартість створеного.

МУЗИКА

Партесний концерт — вокально-ансамблевий музичний жанр XVII — першої пол. XVIII століття в українській музиці, побудований на протиставленні-змаганні різних груп вокального ансамблю *a cappella*.

МУЗИКА

**Микола
Павлович
Дилецький**

(бл. 1630, Київ —
бл. 1690, Москва)

— український
музичний
теоретик,
композитор.

Автор праці «Музикійська граматика»
(1675), що викладає основи *партесного*
співу.

[Микола Дилецький «Святий Боже»](#)

“Музикійська граматика” Миколи Дилецького. З сайту
<http://incognita.dav.kiev.ua/sak-ukravinski-horistu.html>

ТЕАТР

Феофан Прокопович – реформатор барокового театру, автор підручника «Піїтика».

Перші українські театралізовані вистави розігрувались в Острозькому колегіумі, Львівській братській школі, Києво-Могилянській академії. Найпопулярнішими були різдвяні й великодні постановки, а також п'єси морально-дидактичного й історичного змісту.

Теорія поезії - **піїтика** - займала одне з перших місць серед наук, що викладались у Києво-Могилянській академії

ТЕАТР

Вертеп — старовинний пересувний український ляльковий театр, де ставили релігійні й світські (переважно жартівливі та іронічні п'єси.

Загалом народний театр вертеп налічував понад сорок ляльок, більшість із яких була задіяна саме в інтермедіях. Їх персонажі розмовляли народною українською мовою, були вдягнені в національні костюми. Веселе театралізоване дійство виконавці збагачували народними піснями, обрядами, жартами.

Вертепні ляльки з експозиції Державного музею театралізованого, музичного та кіномистецтва України. В центрі - порцеляновий оригінал XVIII ст.

Український вертеп XVIII ст.

Література

Першим письменником в Україні, творам якого притаманні риси барокового стилю, вважається Іван Вишенський.

Підставою для того, щоб віднести гострополемічні твори І. Вишенського до барокового стилю, слугує особлива поетика писання, сповнена величезної емоційності промовця чи навіть пророка. Завдяки ускладненій словесній архітектоніці, паралелізмам, сміливим антитезам його жива проза, звернена до конкретних особистостей, і в той же час до загальних болючих проблем віри, справедливості, захисту знедолених, набувала експресії й художньої виразності.

Бароковий стиль притаманний поезії Лазаря Барановича, Іоанна Максимовича, Івана Величковського, Стефана Яворського, Григорія Сковороди. Серед прозових жанрів бароко досягло найбільшого розвитку в ораторській прозі, про що свідчать збірники проповідей «Меч духовний» і «Труб словес проповідних» Лазаря Барановича, «Ключ Розуміння» Іоанікія Галятовського, «Огородок Марії Богородиці» і «Вінець Христов» Антонія Радивиловського. Проступило воно й у полемічній літературі, в агіографії «Четї Мінеї» Дмитра Туптала. Риси барокової історіографії властиві літописам Григорія Граб'янки, Самійла Величка.

Українське бароко істотно відрізнялося від європейського. В Україні це мистецтво, не порушуючи своїх старих традицій, прагнуло до симетрії в композиції, до гармонії і цілісності. Західне ж бароко позначено динамічністю й асиметричною композицією. Попри розходження, в українському мистецтві, як і в європейському, художній образ був спрямований на вираження пафосу, величі, репрезентативності, а іноді – й парадності.

Висновки

Отже, починаючи з другої половини XVII ст., фундаментом, на якому розвивається українське мистецтво, були:

по-перше - здобутки попередньої доби;

по-друге - стиль бароко, що поширився на рубежі XVII-XVIII ст. по всій Європі.

Проте в Україні на ґрунті народних традицій в архітектурі цей стиль набув особливої своєрідності, яку припустимо назвати «українським або козацьким бароко».

Висновки

Таким чином, українська культура XVII—XVIII ст. – це період, що вмістив у собі кілька історичних діб – визвольну боротьбу, державність, руїну, втрату завоювань і закріпачення – в культурному відношенні був надзвичайно плідним.

На українських землях вирости десятки нових міст, склалася європейська освіта, нових висот досягло книгодрукування, з'явилася архітектура, що не поступалася гармонійністю і пишністю світовим зразкам, оригінальне малярство, самобутня музика.

Література виробила ті форми і стильові засоби, на які розвивала українська література нових часів.

В усіх галузях діяльності і в усіх сферах життя відбулися глибокі зрушення і зміни. Шануючи традицію, українські діячі – від воїнів та політиків і до митців – дивилися на світ новими очима – і тому в ці часи так багато свіжих, оригінальних надбань.

За пам'ятками культури цих часів відчувається творець – талановитий і волелюбний народ, наполегливий і неослабний у своєму прагненні творити власний український світ.